

**FEMPLATZ
MAGAZIN**

FEBRUAR 2022.

6

FemPlatz magazin #6

Februar 2022.

Izdanje pripremile: Biljana Janjić, Kosana Beker i Kina Trnjaković

Dizajn: Anastasija Kojić

SADRŽAJ

U OVOM BROJU	4
IZMEĐU DVA BROJA FEMPLATZ MAGAZINA	6
VREME JE DA NEKO KAPITALIZUJE I DOSTOJANSTVO - AIDA ĆOROVIĆ	7
URUČENE GODIŠNJE MEDIJSKE NAGRADE POVERENICE ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI	12
MAMASOS - PRVA TELEFONSKA LINIJA ZA PODRŠKU MAMAMA	20
JEDNA OD NAS - INTERVJU SA NATAŠOM LENDEL, NEIZLEČIVOM ENTUZIJASTKINJOM ZA POKUŠAJE I POZITIVNE PROMENE	22
ODNOS INSTITUCIJA SRBIJE PREMA ŽENAMA SILOVANIM U RATU - IVANA ŽANIĆ	26
ISTRAŽIVAČKO NOVINARSTVO KAO MISIJA - DRAGANA PEĆO	29
PREDSTAVLJAMO: CONVERSE - REČNIK NOVE STVARNOSTI- MARJANA STEVANOVIĆ	31
O SLOBODI UMA I RAZBIJANJU TABUA - DRAGANA DUKULJEV	33
SKEJTBORDERKE POMERILE GRANICE SPORTA I GODINA U TOKIJU - KINA TRNJAKOVIĆ	38
KUTAK ZA TINEJDŽERKE: BITI DEVOJKA U SADAŠNJEM VREMENU - VALENTINA BIJELIĆ	42
FEM PREPORUKE - MINJA BOGAVAC	46
FEM PREPORUKA ZA KNJIGU - MIMA GAVRILOV	47

U OVOM BROJU

O godini za nama koju je obeležilo **razotkrivanje brojnih afera o seksualnom nasilju prema devojkama i ženama** pisala je **Aida Ćorović**. Počelo je donošenjem prve osuđujuće presude za seksualno uznemiravanje zlopotrebom položaja, što bi mogla da bude ključna prekretnica u dešavanja pred nama. Pokrenut je postupak za osam silovanja i sedam krivičnih dela nedozvoljene polne radnje prema polaznicama škole glume, što je izazvalo kontroverzne stavove javnosti za i protiv žrtvi i rezultiralo kampanjom pod haštagom #nisisama. Jedna glumica je prijavila da je davno silovao kolega, danas poznati političar. Studentkinje FDU pokrenule su platformu na koju su pristigla svedočenja o seksualnom uznemiravanju koje su počinili profesori. U javnosti su se pojavile optužbe za podvođenje protiv dugogodišnjeg gradonačelnika Jagodine, kao i seksualnom zlostavljanju u Istraživačkoj stanici Petnica. Poslednji u nizu slučajeva je kampanja #nisamprijavila. Za dva dana, u javnost je izašlo preko 20.000 objava na društvenim mrežama sa svedočenjima žena o razlozima zbog kojih nisu prijavile nasilje.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti uz podršku misije OEBS-a u Srbiji je i ove godine uručila **Godišnje medijske nagrade za najbolje medijske tekstove i priloge** na temu borbe protiv diskriminacije i promovisanja ravnopravnosti i tolerancije. Dobitnice nagrada su sa nama podelile o kojim temama su izveštavale i koliko im znači što se njihov rad prepoznaje.

Centar za mame je pokrenuo **MamaSOS**, prvu telefonsku liniju za podršku mamama, koja je počela sa radom 15. decembra 2021. Telefonska linija je dostupna mamama iz cele Srbije, svakog radnog dana od 9 do 15 časova, pozivanjem broja 060/339-3390. Usluge MamaSOS telefonske linije su besplatne i podrška su mamama dece svih uzrasta, mamama koje su se tek porodile, trudnicama koje imaju brige koje bi sa nekim podelile, mamama starije dece, pa čak i bakama, a detalji razgovora, kao i svi podaci koje mama podeli tokom razgovora, ostaju poverljivi. Da mame ne budu same!

U rubrici **Jedna od nas Nataša Lendel** nam priča o svom životnom putu od tinejdžerke aktivistkinje i edukatorke, do aktivistkinje preduzetnice. Aktivizam i preduzetništvo su deo istog procesa što ona pokazuje svojim životnim i preduzetničkim putem. Ranije KOMPAS i ERASMUS+, danas SINHRO i Lokalna fondacija Pančevo su zajednice koje su njoj, koliko i ona njima, dale vetar u leđa sa ciljem da zajednice budu bolje mesto za život ljudi u njima.

Ivana Žanić, feministička pravnik i izvršna direktorka Fonda za humanitarno pravo pisala je o **odnosu institucija Srbije prema ženama silovanim u ratu**. Bez podrške institucija koja često izostaje, žrtve silovanja u ratu su prepuštene sebi, bez adekvatne pomoći društva u lečenju trauma kojima su bile izložene. Izmene zakonskih propisa o krivičnom postupku u pogledu dokazivanja seksualnog nasilja,

doprinele bi adekvatnoj zaštiti žrtava, ne samo silovanja u ratu već i žrtava silovanja uopšteno, žrtava trgovine ljudima, nasilja u porodici, itd. Ovim izmenama bi se osigurala podrška velikom broju žrtava, a one bi se osnažile da prijavljuju nasilje, ali i da svedoče pred sudom.

Dragana Pećo, istraživačka novinarka KRIK/OCCRP, dobitnica nagrade za etiku i hrabrost „Dušan Bogavac“ i nagrade za ispunjavanje visokih profesionalnih i etičkih standarda, profesionalni integritet i izuzetnost „Katarina Preradović“, predstavlja nam svoju misiju u istraživačkom novinarstvu. Danas nam je, više nego ikad, potrebno istraživačko novinarstvo, ne samo u Srbiji, nego u čitavom svetu. Dragana Pećo istražuje kriminal i korupciju i njen doprinos tome da sve bude zapisano pomaže građanima da saznaju šta se od njih krije i kako i šta rade oni koji odlučuju o trošenju našeg novca.

Marjana Stevanović predstavlja nam **Rečnik nove stvarnosti**, koji daje nemerljiv doprinos upotrebi i standardizaciji rodno osetljivog jezika u jednoj, za naše društvo relativno novoj interdisciplinarnoj naučnoj oblasti rod i jezik. Neke imenice sabrane u Rečniku, upotrebljavaju se u svakodnevnom jeziku i u medijima i već su ušle u standardnu upotrebu, dok se druge još uvek, sporije prihvataju. Upotreba rodno osetljivog jezika u javnoj komunikaciji je način za jednako prihvatanje žena i muškaraca na svim društvenim pozicijama. Takva jezička praksa ne bi bila nametanje jezičkog ponašanja, već način da se sagledaju razlozi koji su osnova za otpor zajednice.

O potrebi da izađe iz kalupa koje nam društvo nameće kada su u pitanju seks, bodypositivity, feminizam i patrijarhat pisala je pančevačka online aktivistkinja **Dragana Dukuljev**. U njenom tekstu pročit ćete kako je kreirala siguran prostor na internetu za diskusiju o „tabu temama“, da li nailazi na osude i zašto je važno težiti ka slobodi uma.

I u ovom broju nastavljamo sa sportskim temama. Skejtbord je prošle godine debitovao kao olimpijski sport, a najmlađe takmičarke na Letnjom olimpijskim igrama u Tokiju 2021. bile su upravo skejtborderke. **Na koji način su one pomerile granice ovog sporta i godina** piše **Kina Trnjaković**.

Da li je teško **biti devojka u sadašnjem vremenu?** Koji su stereotipi sa kojima se tinejdžerke susreću? Šta društvo od njih očekuje? O ovim temama pisala je **Valentina Bijelić**.

Za rubriku **FEM preporuka** pisale su **Minja Bogavac**, kreativna direktorka Centra E8, koja je za vas izdvojila nekoliko knjiga, film i seriju, kao i **Mima Gavrilov**, istoričarka umetnosti, koja preporučuje knjigu.

Kao i uvek, pozivamo vas da nam pišete sa komentarima na ovaj broj i sugestijama i predlozima za sledeće izdanje FemPlatz magazina. Slušamo vas.

FemPlatz tim

IZMEĐU DVA BROJA FEMPLATZ MAGAZINA

Prethodno izdanje FemPlatz magazina objavljeno je u septembru 2021. godine. Iako su prošla tek četiri meseca, iza nas je zaista mnogo događaja, istraživanja, analiza, izveštaja, publikacija. Za vas smo izdvojile nekoliko publikacija koje smo objavile u prethodnom periodu.

[Izveštaj o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u Srbiji za 2020. godinu](#) sa pregledom položaja žena kroz oblasti diskriminacije, bezbednosti, obrazovanja, rada, zapošljavanja i ekonomskog osnaživanja, zdravlja i zdravstvene zaštite, nasilja prema ženama, pristupa pravdi, porodičnih i imovinskih odnosa. Autorke izveštaja su dr Kosana Beker, Biljana Janjić i Valentina Lepojević. Izveštaj je objavljen uz podršku Tima UN za ljudska prava u Srbiji.

[„Položaj žena u sindikatima u Srbiji“](#) gde je sagledan položaja žena u sindikatima u Srbiji i gde je urađena analiza programske orijentacije sindikata u kontekstu unapređenja prava žena i rodne ravnopravnosti. Šta sindikati rade u tom kontekstu, da li imaju specifične aktivnosti usmerene na poboljšanje položaja žena ili smanjivanje nejednakosti, da li obezbeđuju dovoljna finansijska sredstva za ove aktivnosti i slično. Autorke publikacije su dr Kosana Beker i dr Vida Vilić. Publikacija je objavljena u podršku Misije OEBS-a u Srbiji.

[„Nasilje u porodici i zloupotreba vatrenog oružja“](#) predstavlja analizu prakse institucija krivičnog sistema u odgovoru na nasilje u porodici počinjeno zloupotrebom vatrenog oružja ili pretnjom da će oružje biti zloupotrebjeno i daje preporuke za unapređenje prevencije i zaštite žrtava nasilja u porodici. Autorke publikacije su dr Slobodanka Konstantinović Vilić, dr Nevena Petrušić, dr Natalija Žunić i dr Kosana Beker, a istraživačice dr Vida Vilić, Gorjana Mirčić Čaluković, Ivana Milovanović i Valentina Lepojević. Publikacija je objavljena uz podršku UNDP Srbija i Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke.

U okviru projekta „Bezbedni gradovi za žene i devojčice“ uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, izradile smo analize bezbednosti žena i devojčica u Pančevu, Kraljevu i Zemunu. Autorke analiza su dr Vida Vilić, dr Kosana Beker i Biljana Janjić. Analize su dostupne na:

[Analiza „Pančevo – bezbedan grad za žene i devojčice“](#)

[Analiza „Kraljevo – bezbedan grad za žene i devojčice“](#)

[Analiza „Zemun – bezbedna opština za žene i devojčice“](#)

VREME JE DA NEKO KAPITALIZUJE I DOSTOJANSTVO - AIDA ĆOROVIĆ

Piše: Aida Ćorović, istoričarka umetnosti i aktivistkinja za ljudska prava

Mislim da je najbolju definiciju onoga što nam se dešava, a vezano za celokupnu klimu u društvu, osobito kada je nasilje prema ženama u pitanju, dala Adrijana Zaharijević koja je na sledeći način opisala 2021. godinu: „**Cela godina (je) stala u razmak između #nisisama i #nisamprijavila**“.

Zlo se vratilo, sada je to sasvim jasno, tamo odakle je krenulo pre više od 30 godina i rešeno je da posao obavi do kraja. Ono što je sejano krajem 80-ih i početkom 90-ih sada je sazrelo i u punom kapacitetu daje svoje gorke plodove. Ratovi i krvavo komadanje bivše zajedničke domovine, za čije smo postojanje kao društvo u velikoj meri odgovorni (a neki i krivi, jer su pljačkali, ubijali ili davali naredbe da se zločini vrše), sada su nam se vratili u vidu ohlokratije i kleptokratije najgoreg oblika. Srpsko društvo je potonulo u korupciju i kriminal, u otimačinu na svim nivoima, ali, pre svega, potonuli smo u nasilje koje je postalo naša svakodnevnica i koje se golim okom vidi u svakom segmentu naših života. Referišući se na Adrijanin komentar, za mene i mnoge od mojih prijateljica i saborkinja, ovo sveukupno pojedinačno i društveno

nasilje, posebno je isplivalo u dugo godina prećutkivanoj i bolnoj temi seksualnog nasilja nad devojkama i ženama.

Grudvu koja je silovito počela da se kotrlja, najpre je bacila službenica opštinske uprave Brus Marija Lukić, optuživši svog šefa, predsednika opštine Milutina Jeličića Jutku, za seksualno napastvovanje. Uzaludno pokušavajući da se sakrije pod skute vladajuće stranke i infrastrukture lokalne moći, okrivljenik je dospao u zatvor. Bila je to prva osuđujuća presuda za seksualno uznemiravanje zloupotrebom položaja, zbog čega i predstavlja ključnu prekretnicu u procesu čijem početku svedočimo.

Pravu lavinu, potom, pokrenula je mlada beogradska glumica Milena Radulović optužbama da je sa još nekoliko polaznica škole glume, bila žrtva seksualnih poriva i autoriteta moći vlasnika glumačke škole Miroslava Mike Aleksića. Mileninom svedočenju se pridružila i njena prijateljica i koleginica, glumica Iva Ilinčić. Taj je slučaj u međuvremenu pravno osnažen dodatnim svedočenjima, pa se Aleksić tereti za osam silovanja i sedam krivičnih dela nedozvoljene polne radnje u periodu od 2008. do 2020. godine. Izlazak u javnost i spremnost da se suoče sa očekivanim odijumom šire javnosti, bio je razlog da se oglasi veliki broj aktivistkinja, te se pokreće kampanja **#nisisama**.

Nakon Milene i Ive, glumica Danijela Štajnfeld optužila je svog starijeg kolegu Branislava Lečića za silovanje koje se dogodilo pre devet godina. Podsećam da je već ranije izlazila u javnost i ukazivala da je jedan kolega seksualno napastvovao. Lečić je ove tvrdnje negirao i tražio poligraf, a potom je krivična prijava odbačena. Zanimljivo je da sve ovo korespondira sa naizgled ničim izazvanim gostovanjima Branislava Lečića po televizijama pod kontrolnom trenutnih vlasti, tokom kojih on otvoreno agituje protiv opozicije i svih onih koji se zalažu za demokratizaciju Srbije. Potaknute javim optužbama svojih koleginica, studentkinje FDU pokreću platformu na koju su pristigla svedočenja o seksualnom uznemiravanju koje su počinili profesori. Od 12 studentkinja koje su prijavile nasilje, njih pet je za seksualno uznemiravanje prijavilo Nenada Prokića, redovnog profesora ovog fakulteta i bivšeg narodnog poslanika.

Ubrzo nakon ovih dešavanja, šira javnost Srbije šokirana je optužbama za podvođenje protiv Dragana Markovića Palme, dugogodišnjeg gradonačelnika Jagodine, predsednika Jedinственe Srbije i narodnog poslanika. Potpredsednica Stranke slobode i pravde Marinika Tepić predočila je snimak na kojem bivši zaposleni hotela pored Jagodine, svedoči šta se dešavalo na „bunga“ žurkama koje je organizovao gradonačelnik, tvrdeći da su na njih dovođene maloletne devojčice i žene čije su „usluge“ nuđene zvanicama, među kojima je i nekolicina aktuelnih političara. I dok Marković tvrdi da je sve „najgnusnija laž“ izmišljena „u političke svrhe“, sve su

glasniji oni koji „Slučaj Palma“ kvalifikuju kao slučaj pedofilije, a brojne predstavnice organizacija civilnog društva stavljaju mu na teret trgovinu ljudima.

Javnost se još nije oporavila od ovakvih vesti i slučajeva koje sam nabrojala, kada je polovinom godine Srbiju šokiralo saznanje o novom slučaju masovnog i sistemskog seksualnog zlostavljanja, koje se godinama dešavalo u Istraživačkoj stanici Petnica. Ono što povezuje ovaj slučaj sa slučajem Aleksić, jeste seksualno nasilje koje su maloletne ili tek punoletne devojčice preživele u ovoj uglednoj naučnoj instituciji. One pripadaju različitim generacijama polaznica Petnice, a sve kao svog zlostavljača navode istog čoveka. Nasilje koje opisuju događalo se svakoj od njih po dva obrasca: nasilnik je zloupotrebljavao svoj autoritet ili ih je primoravao i ucenjivao.

Neke su odmah prijavile šta im se desilo upravi Istraživačke stanice, neke nekoliko godina kasnije, a neke početkom ove godine. Mnoge nisu nikada, poučene iskustvom onih koje jesu, a koje su danas dodatno traumirane nedovoljno snažnom i veoma kasnom reakcijom uprave. Želele su da sve prijave policiji ove godine, ali su nakon konsultacija shvatile da nisu spremne za veoma mučan proces koji bi usledio (retraumatizacija, otkrivanje identiteta, zastarelost).

Poslednji u nizu slučajeva je kampanja **#nisamprijavila**, koju je pokrenula Dejana Deksi Stošić, mlada aktivistkinja iz Vranja. Za samo dva dana, društvene mreže su, bukvalno, eksplodirale. Oko 20.000 potresnih i strašnih svedočenja žena se našlo pred očima javnosti. Dejana je pokrenula ovaj hešteg nakon objave politikološkinje Nine Stojković o stradanju i torturi kroz koju je prošla njena sestra, inače poznatog muzičara.

Sve ove slučajeve prati zanimljiv paradoks da javnost u Srbiji, skoro nepomirljivo podeljena, u ovim aferama iskazuje posebno visok stepen isključivosti i ostrašćenosti. Dok jedni iz petnih žila brane političare, umetnike i druge označene kao nasilnike, tvrdeći da su njihova seksualna nasilništva izmišljena, s druge strane stiže podrška otvaranju decenijama prećutkivanih tema, podsticaj i ohrabrivanje žrtava i svedoka da bez straha (pro)govore.

Stručnjaci, ali i oni koji se na različite načine bave ovom tematikom ukazuju na okolnosti koje su iznedrile poplavu ovakvog i ovolikog nasilja prema ženama tvrdeći da se nasilje uvek dešava iz osećaja moći. U periodu koji traje više od tri decenije, intenzivna je i vidljiva restauracija nacionalizma. Ona je direktna, vidljiva je u

javnom prostoru, u politici i među predstavnicima vršilaca najznačajnijih funkcija u državi, vidljiva je u medijima, vidljiva u obrazovnom sistemu, posebno u okviru verske nastave i društvenih predmeta. Uporedo s tim ide i jačanje paternalizma i patrijarhata, a intenzivno se radi na promociji tzv. porodičnih vrednosti, koje treba da budu 'iznad svega'. U takvom vrednosnom sistemu, u kome je dominantan imperativ zaštite patrijahalnih vrednosti i patrijarhalne porodice, žena gubi sva prava i de facto prestaje da postoji kao ličnost. Njoj se dodeljuje vekovna uloga čuvarke ognjišta i one koja rađa decu, posebno sinove koji jednog dana treba da se bore za svoju zemlju. Poslednju deceniju, od kako su presvučeni radikali zajedno sa socijalistima opet na vlasti, dominantan je narativ da su muškarci zaštitnici: „njeno je da rađa, njegovo da brani i štiti otadžbinu“. U takvom okruženju, većina muškaraca bez razmišljanja prihvata ovakve modele ponašanja. Retradicionalizaciju prihvataju kao dobrodošlu i za mnoge svoje životne neuspehe i frustracije. Sada bez problema mogu da krive žene i da im se svete za nepostojeće grehe. Takođe, česta je pojava da se seksualno nasilje prebacuju na polje ženske odgovornosti, a ženama se spočitava da su one odgovorne zato što su napastvovane jer su „nosile kratku suknju“, „išle su mračnom ulicom“, a sve češće se čuje i „argument da tako žele da privuku pažnju.“

Zanimljivo je da svedočimo i jednoj vrsti šizofrenije koja se dešava u našem društvu, a ta se rascepljenost odnosi na odnos žena prema temi seksualnog nasilja. Ta tema nedvosmisleno ukazuje na nedostak solidarnosti među samim ženama, kao i strah da se jedan broj žena suoči sa ovako bolnom i traumatičnom temom. Sve statistike pokazuju da se veliki broj žena školuje, te da je sve više je onih koji imaju diplome fakulteta, mastera i doktorata. Srbija, takođe, spada u red zemalja koje imaju gotovo 40% žena u Parlamentu, imamo premijerku, imamo nekoliko ministrarki i žena na vrlo važnim javnim funkcijama. Na žalost, ovo samo pokazuje da obrazovanje nije dovoljno da bi se razumele i percipirale teme poput ove, a istovremeno, sama činjenica da si žena, ne garantuje da ćeš razumeti važne političke i društvene procese koji treba da omoguće punu ravnopravnost oba pola. Na kraju, situacija u Srbiji pokazuje da se većina žena u svojim strankama (i ne samo u stranci na vlasti koja je desničarska) ne zalaže za rodno zasnovana pitanja, već su tu zbog lične koristi i kao takve, uvek su poslušnice svojim muškim liderima. Imajući sve to na umu, ne čude odijum i pisma koja upravo od jednog broja žena, stiže na račun onih žena koje su se osmelile da prijave seksualno zlostavljanje.

Živeći u društvu koje slavi nasilje na svim nivoima i u svim segmentima naših života, hrabri iskoraci pojedinih žena istinski se mogu smatrati prekretnicama koje menjaju opšteprihvaćene paradigme u našem društvu. Koliko je „nužna promena svesti ka razumevanju rasprostranjenosti i posledica nasilja prema ženama“, upravo je pokazala kampanja **#NisamPrijavila**, a kako je dalje navedeno u saopštenju Autonomnog ženskog centra,

„Neke žene i devojke rekle su da nisu osećale poverenje da ispričaju svoje priče ni roditeljima i užoj porodici, bez obzira na to da li im se desilo kada su bile maloletne ili odrasle žene. Nekima koje su preživele „samo“ seksualno uznemiravanje ili psihološko nasilje bilo je potrebno vreme da i same razumeju da to jeste nasilje, ali ni tada se nikome nisu obraćale jer su znale da će naići na nerazumevanje i umanjivanje njihove traume.“ Žene koje su progovorile o nasilju „nisu naišle na podršku i zaštitu“ koje su zakonom propisane, ni od policije, centara za socijalni rad, medicinskih ustanova, tužilaštva, sudova. Ocenjeno je da su pojedine žrtve „ćutale iz straha za svoj život znajući da je nasilnik ili sam na poziciji moći ili da ima veze sa onima koji jesu“, a da su prijave nasilja izostale „jer nisu imale poverenja“ u institucije.

Što se mene tiče, nedvosmisleno i bezrezervno pozivam sve nas da pokažemo solidarnost sa svim ženama koje su ove godine javno progovorile o iskustvima nasilja koje su preživele i samo mogu da se saglasim da će ova godina „ostati upamćena kao godina početka kraja ućutkivanja žena“. Duboko verujem da je godina koja je pred nama, godina raspleta i godina u kojoj će žene Srbije pokazati rešenost da menjaju naše društvo. Ovo je godina u kojoj ćemo delati i kreirati drugačije društveno okruženje. Ja već u ovom trenutku znam nekoliko aktivnosti ženskih organizacija i mreža kojima će ova tema biti ključna. I sama učestvujem u kreiranju kampanje protiv seksualnog nasilja prema ženama, sa grupom „Glasnice“ ali o tome će javnost više biti upoznata u danima i mesecima koji nam predstoje. Iskreno verujem da su žene te koje će zauvek promeniti lice Srbije i da su te promene već počele, te da je proces koji je pokrenut tokom prošle godine, ireverzibilan i da više nikada naše društvo neće biti u situaciji da toleriše ovu vrstu nasilja, bilo ko da ga sprovodi.

I pošto sam tekst započela sa Adrijaninim citatom, završiću, takođe, sa njenim rečima: „Neka nam je 2022. godina raspleta, godina u kojoj se nećemo nadati, nego ćemo politički delati. Ne samo za našu decu, nego i za nas same, i zbog naših baba, sećajući se krvi, znoja i suza zbog svega što su napravile i svega što su gubile. Bes imamo, na njemu svi kapitalizuju svoje male sabornosti, vreme je da neko kapitalizuje i dostojanstvo.“

NISI
SAMA

URUČENE GODIŠNJE MEDIJSKE NAGRADE POVERENICE ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Povodom 16. novembra, Međunarodnog dana tolerancije, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, po šesti put je uručila Godišnju medijsku nagradu za najbolje medijske tekstove i priloge na temu borbe protiv diskriminacije i promovisanja ravnopravnosti i tolerancije.

Nagrade su dodeljene u tri kategorije: onlajn mediji/portali, radijski/TV prilog (do 3 minuta) ili reportaža (do 30 minuta) i dnevna/nedeljna štampa. S obzirom da je pristiglo dosta kvalitetnih radova, žiri je odlučio da u kategoriji „Onlajn mediji/portali“ dodeli dve prve^{1*} i dve treće nagrade, pa je u kategoriji „Dnevna/nedeljna štampa“ nagrađeno samo drugo mesto.

Predstavljamo vam nagrađene novinarke i novinara, teme o kojima su izveštavali i koliko je za njihov rad značajno ovo priznanje.

IVANA PREDIĆ, GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA PORTALA PANPRESS.RS

foto: Vladimir Dimitrić

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; prvo mesto u kategoriji „Onlajn mediji/portali“

Moja petnaestogodišnja novinarska karijera obeležena je temama koje nisu atraktivne, ali su veoma važne za društvo, zbog čega i rado pišem o njima. U pitanju su teme o marginalizovanim grupama, osobama sa invaliditetom, ženama žrtvama nasilja, o rodnoj ravnopravnosti. Kako se inače bavim ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina, više desetina puta sam izveštavala o Romkinjama i Romima. Tema ranih brakova nametnula se kao značajna, ona o kojoj se ne priča mnogo, a posebno pogađa Rome i Romkinje. Stoga, tema i nije dovoljno razumljiva jer mali broj ljudi na primer zna da rani brakovi spadaju u kršenje ljudskih prava i rodno zasnovano nasilje.

1 * Nismo uspele da stupimo u kontakt sa Petrom Paunovićem (Startit.rs), koji je osvojio prvo mesto u kategoriji „Onlajn mediji/portali“.

Tekst posvećen ranim brakovima sam napisala na poziv Nacionalne koalicije protiv dečijih brakova, koja je pokrenula kampanju među medijima, kako bi se o toj temi više pričalo i čulo. Zahvaljujući nesebičnoj podršci romskih aktivistkinja iz Pančeva i Južnog Banata, posetila sam romske žene u Jabuci, na jednoj od radionica Ženske mreže, u okviru kojih aktivistkinje edukuju Romkinje o maloletničkim brakovima i pomažu im da izađu iz nasilja. Iza vrata skromnih kuća u kojima one žive, krije se čitav jedan potresan svet, o kojem šira javnost ne zna gotovo ništa. Te žene koje su često prodate, svakodnevno trpe nasilje, vrlo često nemaju podršku porodice, ne znaju svoja prava, insitucije im ne veruju, i najčešće ostaju u krugu pakla. Verujem da kada bi bilo ko posetio jednu takvu porodicu, shvatio bi koliko je to veliki problem.

Drago mi je da je baš ovaj moj tekst nagrađen, jer skreće pažnju na fenomen koji je prisutan decenijama u našoj zemlji i koji mora postati prošlost. Jedan od načina da se do tog cilja dođe jeste i skretanje pažnje na diskriminaciju i promovisanje ravnopravnosti, što je svakako jedna od osnovnih uloga medija.

JELENA OSTOJIĆ, NOVINARKA PORTALA TELEGRAF.RS

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; drugo mesto u kategoriji „Onlajn mediji/portali“

Tema o kojoj sam pisala nije imala konkretan naziv jer nije bio u pitanju jedan, već niz tekstova o borbi devojčice sa Daunovim sindromom koja je diskriminisana pri pokušaju upisa u srednju školu. Konkretan tekst koji sam poslala na konkurs nosi naslov „Poverenica istakla da je mala Marina diskriminisana na prijemnom, ali nepravda još nije ispravljena“, ali je u obzir uzeta priča kao celina. Tekstove o Marini pisala sam pre i posle nagrađenog teksta.

Taj slučaj diskriminacije sam otkrila u maju prošle godine, zahvaljujući tome što su ljudi putem mreža neumorno delili priču četrnaestogodišnje Marine Samardžić

iz Požarevca, koja je osnovnu školu završila po IOP2 inkluzivnom modelu. Njenoj porodici rečeno je da će joj prijemni za srednju muzičku školu biti prilagođen. Ipak, oko mesec dana pred prijemni ispit, javljeno im je da će biti prilagođeni tehnički uslovi polaganja, ali ne i sam sadržaj prijemnog ispita.

Marina je vedra devojčica, a njena velika ljubav je harmonika. Priču o njoj nastavljala sam da radim ne samo zato što je Poverenica za zaštitu ravnopravnosti dala mišljenje da je u tom slučaju došlo do diskriminacije, dok su ministarstvo i škola davali oprečne informacije, već i zbog toga što sam videla koliko se Marinina porodica bori da ona upiše školu koju toliko voli i koja ju je činila srećnom.

Izuzetno mi je značilo kada je Marinina majka pristala na telefonski razgovor, iako je pre toga izjave za medije isključivo slala pisanim putem. Kroz razgovor sa njom, priča je dobila dubinu i dodatnu emociju.

Izuzetno mi znači što je moje zalaganje prepoznato jer sam mlada novinarka i izuzetna je čast kada je vaš rad i zalaganje i zvanično prepoznat. Takođe mi je značilo jer je borba u koju je ušla Marinina porodica nešto što će dugo da traje i drago mi je da sam mogla da doprinesem tome da se njihova priča dalje čuje.

LJUBINKA LJUJIĆ TOMAŠEVIĆ,

NOVINARKA TV FORUM I PORTALA FORUM INFO PRIJEPOLJE

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; treće mesto u kategoriji „Onlajn mediji/portali“

Godišnju nagradu Poverenice dobila sam za tekst „I preduzetnice su mame“ koji prati istoimenu inicijativu koju su pokrenuli Udruženje „Mame su zakon“ i Digitalna zajednica za izmenu zakona koji preduzetnice, u odnosu na druge zaposlene žene, stavljaju u nepovoljniji položaj tokom porodijskog i odsustva sa rada radi

nege deteta. Kroz priču dve preduzetnice u Prijepolju koje su se suočile sa nizom poteškoća kada su se ostvarile kao majke, od naknada koje su bile ispod minimalne zarade u Srbiji, nemogućnosti da nakon šest meseci suprug uzme bolovanje ili da odsustvuju dve godine nakon rođenja trećeg deteta, do generalno nekorektnog odnosa države koja se deklarativno zalaže za povećanje nataliteta i razvoj ženskog preduzetništva, predstavili smo neke od problema preduzetnica. Inače, položaj žena u svim društvenim sferama i promocija rodne ravnopravnosti su teme kojima se Udruženje „Forum žena Prijepolja“ bavi više od 20 godina, a preko svojih medija TV Forum i portala Forum Info više od decenije. Deo tima Forum sam od 2013. godine, a ova nagrada je za mene veoma značajna kao potvrda novinarskog, ali i aktivističkog rada.

JELENA JOVANOVIĆ, GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA PORTALA ESPRESO.RS

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; treće mesto u kategoriji „Onlajn mediji/portali

Nagradu sam dobila za tekst pod naslovom, „*Da li je srpsko društvo homofobno? Ambasador SAD Entoni Godfri i zaštitnici LGBTI prava za Espresso otkrivaju istinu!*“. Tekst se fokusira na položaj pripadnika LGBTI osoba u društvu, u Srbiji. Portal Espresso.rs je uvek na strani „malih“, obespravljenih ljudi i borba za njihova prava od početka nam je kamen temeljac uređivačke politike. Posebno mesto u ovoj borbi zauzima borba za prava LGBTI osoba. Priznanje koje sam dobila je zapravo priznanje našoj kontinuiranoj borbi za ravnopravnost svih u Srbiji i biće meni lično, ali i svima nama podsticaj da nastavimo sa ovakvim temama i u budućnosti.

DRAGANA SAVIĆ, NOVINARKA I REPORTERKA TV EURONEWS SRBIJA

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; prvo mesto u kategoriji „Radijski/TV prilog“

Tema mog priloga bio je upis na Beogradski univerzitet dva momka – Samija i Reze. Došli su u Srbiju kao deca izbeglice i umesto da produže svoj put ka Zapadnoj Evropi kao većina njihovih sunarodnika, poželeli su (i uspeali!) da nastave svoj život u Srbiji. Ovo je zapravo priča o ljudima koji su se Samiju i Rezi našli na životnom putu i koji su prekršili neka ustaljena pravila – društvena, normativna i sl – i koji su nešto žrtvovali – vreme, novac, komfor - da bi Sami i Reza ostvarili svoje želje. Ljudska otpornost na zlo je zajednički motiv svim junacima moje priče: ne dozvoliti da se zlo koje smo preživeli juče ispreči između nas i drugih danas.

Osim toga, prikazivanje ljudi isključivo kroz njihove probleme takođe je jedna vrsta sve više prisutnog stereotipa. Svako od nas želi da bude sagledan kao kompletna ličnost, zato pravi medij ume da prikaže i problem, ali i da pronađe svetlu stranu priče koja pokazuje da problem nije nerešiv. U tom smislu, mnogo mi znači ova nagrada, jer mi to govori da je važno govoriti o diskriminaciji, ali da je još važnije govoriti o individualnoj ili institucionalnoj (ili medijskoj!) hrabrosti koja je u stanju da se suprotstavi nametnutim obrascima, zarad dobrog cilja.

VANJA ĐURIĆ, NOVINARKA I VODITELJKA TV N1

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; drugo mesto u kategoriji „Radijski/TV prilog“

Od kako sam ušla u novinarstvo trudila sam se da objasnim ko sve čini jedno društvo i da je svaki njegov član jednako vredan i važan. Pokušavam da pokažem da ljudi koji prose, koji nisu dovoljno obrazovani ili žive u siromaštvu, nisu „slabići“ ili „krivci“ za takav život. Iza njih uvek stoji neka priča, razlog, okolnost koja je bila loša po njih. Na nama, koji smo imali možda malo više sreće, je da im pomognemo. Tako je nastao prilog „Ugroženi, izostavljeni ili zaboravljeni?“ i priča o primaocima socijalne pomoći koje su prvobitno centri za socijalni rad automatski prijavljivali za novčanu pomoć države tokom pandemije, da bi, kada je došao red na podsticaj vakcinisanima, oni jednostavno bili zaboravljeni. Pravila su promenjena i očekivalo se da se oni ovaj put sami prijave za tu pomoć, iako se zna da je među njima mnogo onih koji su nepismeni, nemaju internet, a možda ni struju, pa samim tim niti znaju da bi trebalo da se prijave za tri hiljade dinara niti imaju načina za to.

Želela sam da pomognem tim ljudima da ostvare svoje pravo, otišla sam u beogradsko naselje Marinkova bara, podelila sa njima tu informaciju i snimila prilog. Inače, iz tog naselja je krenula kampanja za vakcinaciju romske populacije, tada ih je posetila i ministarka državne uprave, a sada kada je trebalo i da im neko kaže da na osnovu vakcinisanja imaju pravo na novčanu pomoć, nikoga nije bilo.

Oduvek su se kao važniji članovi društva smatrali oni koji donose velike, državne odluke, oni koji imaju novac, utiču na privredu, na kompletnu ekonomiju. Ti ljudi, sasvim jasno, zbog toga dobijaju skoro sav medijski prostor, a priče o njima, posebno one u kojima se razotkrivaju afere i zloupotrebe, najcenjenije su i često nagrađivane. Znajući to, mislim da je jako važno i veliko to što postoji i jedna nagrada koja podstiče novinare da pričaju priče o nekome ko živi u nekom potpuno drugom univerzumu. Univerzumu isključenosti i siromaštva.

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; treće mesto u kategoriji „Radijski/TV prilog“

Iako se u poslednje vreme češće nego ranije govori o problemu nasilja, čini se da se da se ipak u toj tišini najglasnije čuju hrabre žena koje su smogle snage da prijave zlostavljanje ili bilo koji drugi vid nasilja. Međutim, kada se govori o nasilju, naročito o nasilju prema ženama, stekla sam utisak da većina ljudi prvo pomisli na mlade ili na žene srednjih godina, dok retko ko tu svrstava i žene starije od 65 godina. Nažalost i njih ima mnogo. S obzirom na to da je starost jedan od najčešćih osnova za diskriminaciju, žene koje pripadaju toj grupi diskriminisane su na više nivoa. Zapravo, jedna od 7 žena na svetu doživela je neki oblik nasilja u svojoj zajednici nakon navršene 60. godine, a prijavljuje ga tek svaka 24. starija osoba. Situacija nije naročito bolja ni u našoj zemlji. Prema prošlogodišnjem istraživanju Crvenog krsta, čak polovina ispitanih starijih žena doživela je neki oblik nasilja, a vrlo mali broj njih je nasilje prijavilo. Sramota, drugačije vaspitanje, strah od toga da im se neće verovati i finansijska zavisnost samo su neki od razloga za to. Naime, sadašnja generacija sugrađana je odrastala i provela veći deo svog života u jednom drugačijem sistemu, drugačijem socijalnom kontekstu kada se nasilje tretiralo kao privatna stvar. Tako vaspitani teško u poznim godinama mogu da se promene. Ipak, u poslednje vreme napravljen je izvestan pomak po pitanju prijavljivanja nasilja. Ali, to ne znači da ga ima više nego ranije, već se o njemu češće priča.

U prilogu koji je nagrađen, bavila sam se upravo temom nasilja nad starijima jer smatram da se medijskim izveštavanjem slika u društvu može promeniti. Moj cilj je bio da kroz prilog, ali i kroz moj novinarski rad generalno, ukažem na problem nasilja nad starijima i da motivišem starije ljude, kojih ima najviše među našom slušalačkom publikom, da prijave nasilje ukoliko ga trpe ili da makar potraže pomoć, ali i da ohrabrim sve druge koji su svedoci nasilja nad starijima da ne budu samo nemi posmatrači već da reaguju. U vremenu u kojem živimo nasilje nad starima nije samo problem unutar porodice već je problem čitavog društva.

U celom tom krugu prijavljivanja ali i suzbijanja nasilja, mediji imaju ogromnu, ako ne i ključnu ulogu. Nažalost, svedoci smo da se kroz tabloidne senzacionalističke naslove i neetičko izveštavanje nasilje na neki način i opravdava ili čak podstiče, što je jezivo. Zato smatram da je izuzetno važno da se ovoj temi pristupa ozbiljno, profesionalno i sa namerom da se ne povrede bilo čija osećanja, ali da se ukaže na problem i da se preduzme makar prvi korak ka njegovom rešavanju. Smatram da smo mi novinari, kao posrednici između dešavanja i društvene zajednice do koje dopiremo, odgovorni da kroz svoj rad doprinesemo smanjenju diskriminacije ali i da utičemo na to da društvo postane tolerantnije prema svima koji su izloženi diskriminaciji. Ja svoju „ulogu“ doživljam ozbiljno, zato mi je izuzetno drago da je moj rad u borbi protiv diskriminacije prepoznat i nagrađen. To je svakako potvrda da ono što radim ima smisla, ali i veliki podstrek da nastavim i dalje u istom smeru. Sa druge strane, ukoliko je moj prilog uticao na makar jednu slušateljku ili slušaoca da prijavi nasilje ili da barem potraži pomoć – to je za mene najveća nagrada.

DRAGANA NIKOLETIĆ, NOVINARKA NEDELJNIKA NIN

Dobitnica Godišnje nagrade Poverenice za zaštitu ravnopravnosti; drugo mesto u kategoriji „Dnevna/nedeljna štampa“

foto: Senka Trivunac

Oduvek me je dirala nepravda prema potlačenim grupama, bila to LGBTI populacija, izbeglice, marginalizovane verske zajednice, žene koje trpe maltretiranje i pod šapom društva ne mogu da se ispolje... Od svih njih na najačem udaru su Romi, naše komšije od vajkada. I što je nekom položaj teži, pokušaj da se odatle izdigne budi veće divljenje, pa je ženska rep grupa Pretty loud pravi primer borbe protiv segregacije.

Tekstom u NIN-u „Bitka za buduće generacije“ htela sam da istaknem značaj pobune mladih Romkinja – Silvie, Zlate, Živke, Dijane, Selme, Elme... i to angažovanim stihovima na teme koje ih muče. Utisak da su te ni žene ni devojčice veoma osveščene, bio je vrsta nagrade, možda i važnija od priznanja Poverenice za zaštitu ravnopravnosti.

Ipak, godišnji izbor ovog tela za medijski doprinos toleranciji važna je poluga prepoznavanja otpora diskriminaciji koja urušava suštinu međuljudskih odnosa. I unižava kako one koji su na meti, tako i same diskriminatore, ukazujući na njihove komplekse. Prepoznavanje takvih medijskih priloga jeste put ka boljem i pravednijem društvu, dok na ličnom planu predstavlja podršku u nastojanju da se promene što brže dostignu.

MAMASOS – PRVA TELEFONSKA LINIJA ZA PODRŠKU MAMAMA

Piše: Jelena Bratić, programska koordinatorica, Centar za mame

Sve mi znamo da je majčinstvo najdivnija stvar na svetu, ali često jedna od najtežih. Mame se u Srbiji sreću sa brojnim izazovima, od trenutka kada saznaju i saopšte lepe vesti, do odlaska u porodilište odakle mnoge izlaze sa traumom za ceo život i toga da se od njih od prvog dana očekuje sve – da znaju sve, umeju sve, žele sve, mogu sve...

Prevelika očekivanja i mentalitet koji uči žene da je jedino važno ono što deca žele i što društvo od njih očekuje, predstavlja ozbiljan problem po zdravlje majki. Od majki se očekuje da budu oslonac porodici, deci i partneru, da budu uspešne poslovne žene, nasmejane i ljubazne komšinice, dobre domaćice i podrška uvek i svuda, bez pitanja o tome kako se osećaju, da li mogu, da li umeju i da li su dobro.

„Mama, kako si? Istraživanje o uticaju pandemije COVID-19 na mame”, koje je Centar za mame sproveo protekle godine, pokazalo je da se preko 70% mama tokom pandemije osećalo ponekad ili često usamljeno, a tek trećina mama ocenila je svoje psihičko stanje za vreme pandemije kao dobro. Iskustva mama koje su učestvovalе u istraživanju pokazuju da dve trećine majki u Srbiji jednom ili više puta nedeljno ima osećaj da će eksplodirati od količine posla, stresa i obaveza koje su preuzele na sebe, dok samo polovina njih u tim trenucima ima kome da se obrati za emotivnu i logističku podršku. Iako je istraživanje sprovedeno tokom pandemije, dobro znamo da su brojevi slični i u redovnim životnim okolnostima.

Glavni zaključak koji se izvodi iz rezultata istraživanja, a i iz desetogodišnjeg iskustva Centra za mame u kontaktu sa mamama širom Srbije, jeste da je mamama potrebna podrška, emotivna podrška, neko ko će da ih sasluša, da ih ohrabri, da im kaže da nisu same i da uvek imaju kome da se obrate.

Zbog toga, Centar za mame je pokrenuo MamaSOS, prvu telefonsku liniju za podršku mamama.

MamaSOS telefon je osmišljen da bude podrška mamama uvek kada osećaju da im je podrška potrebna i mesto gde ih neko sluša, razume i podržava. Pandemija je samo ogolila probleme današnjih mama; oni su bili tu i pre pojave korona virusa. Mentalno zdravlje majki je nešto što utiče na mnoge segmente društva. Zato će podrška mamama koju Centar za mame pruža putem MamaSOS telefonske linije ostaviti pozitivan trag na mnoge.

MamaSOS telefonska linija za podršku mamama počela je da radi 15. decembra 2021.

Ova linija omogućava mamama iz cele zemlje da budu saslušane, da sa nekim porazgovaraju o tome kako se osećaju i daje im priliku da podele svoje brige, nedoumice i probleme. Volonterke savetnice koje su obučene za razgovor na liniji, pružaju mamama emotivnu podršku, saosećanje i razumevanje, što je jedna od najvećih potreba mama u Srbiji. Ovo je prva linija za podršku mamama koja je ikada pokrenuta u našoj zemlji.

Telefonska linija je dostupna mamama iz cele Srbije, za početak, svakim radnim danom od 9 do 15 časova, pozivanjem broja 060/339-3390.

Linija je namenjena mamama dece svih uzrasta, mamama koje su se tek porodile, trudnicama koje imaju brige koje bi sa nekim podelile, mamama starije dece, pa čak i bakama, a detalji razgovora, kao i svi podaci koje mama podeli tokom razgovora, ostaju poverljivi. Usluge MamaSOS telefonske linije za podršku mamama su besplatne.

Mame su najčešće te koje pružaju podršku drugima, a linija MamaSOS je tu da pruži podršku njima.

Uvek je bolje i uvek si bolje kad ima ko da te sasluša. A kada je mami bolje i dobro, svima nam je.

Mame, niste same!

***

POZOVITE 060/339-3390

Projekat MamaSOS je prepoznat i podržan u okviru programa društvene odgovornosti „Svet kakav želiš“ koji sprovodi kompanija A1 Srbija, pružajući mentorstvo i finansijsku pomoć inicijativama na području javnog zdravlja, obrazovanja i ekologije. Proizvedeni sadržaj i stavovi izrečeni u okviru projekta su isključiva odgovornost sprovodioca projekta.

JEDNA OD NAS - INTERVJU SA NATAŠOM LENDEL, NEIZLEČIVOM ENTUZIJASTKINJOM ZA POKUŠAJE I POZITIVNE PROMENE

Biti aktivna i biti preduzimljiva su delovi istog procesa

Intervju pripremila: Biljana Janjić

U AKTIVISTIČKOM KRUGU JE TVOJ GRAĐANSKI AKTIVIZAM VEĆ PREPOZNAT, ALI KAKO BI SEBE PREDSTAVILA NAŠIM ČITATELJKAMA KOJE NISU AKTIVISTKINJE I MOŽDA NISU ČULE ZA TEBE?

Zdravo, čitateljke, ja sam jedna Nataša koja je zavolela da razmrsuje čvorove pre nego što je propričala. Mimo drugih stvari koje sva deca vole, često mi je dovoljan bio štap i kanap i stotinu ogleđa je moglo da počne. Postoji nešto u tom razumevanju povezanosti uzroka i posledice što se pre 33 godine probudilo i nastavilo da istražuje i dalje. Ta ista iskra pokreće tu istu Natašu da bude radoznala, da zna da uvek postoji nov način da se urade već poznate stvari i da ne odustaje lako koliko god da je čvor težak. Dok vi, FemPlatz čitateljke čitate ovo, budite sigurne da ta Nataša i dalje nešto razmrsuje u Pančevu, samo je to sada malo više vezano za ljude, aktivizam i ideje.

foto: Marina Balaž

SVAKA OD NAS IMA POSEBNU PRIČU O TOME KAKO SE NAŠLA NA PUTU AKTIVIZMA. MOŽEMO LI DA ČUJEMO TVOJU?

Jednog dana, tokom VII razreda na čas su umesto profesorke došle 2 devojke i počele da pričaju sa nama. A kao da to već nije bilo dovoljno nesvakidašnje i interesantno, htele su da pričaju sa nama o HIV-u i sidi. Sve je to bilo vrlo razumljivo, međutim, način na koji su one to uradile je u meni upalio neki prekidač. Sećam se fascinacije kada sam uvidela da postoji drugačiji način da se o nečemu komplikovanom i teškom uči na času. Taj topao, jasan

i informativan stav koje su one imale bio je sasvim suprotan autoritetima koji u školi stoje iza katedre i posao im je da te nagrađuju ili kažnjavaju. To su, naravno bile vršnjačke edukatorke iz organizacije KOMPAS koja je sprovodila svoj Program prevencije HIV/side kroz edukaciju u školama u Pančevu. One su za samo 45 minuta uspele da reč “učenje” prekrste iz nečeg strašnog, teškog, školskog, u nešto što je više ličilo na razmrsivanje čvorova. Nešto uzbudljivo, oslobađajuće i drugačije.

U drugoj godini srednje škole stiglo je na naš čas obaveštenje da KOMPAS poziva sve zainteresovane da se prijave na obuku za vršnjačke edukatore i edukatorke. A ja sam više od svega želela da budem baš ta edukatorka - ona koja će drugima pokazati to što je uvidela na tom predavanju u VII razredu - a to je moć koja leži u neformalnom načinu učenja. Prijavila sam se, primljena sam na obuku i na jesen 2004. postala sam aktivistkinja u KOMPASu. Teško je to zamisliti, ali u toj organizaciji provela sam isto toliko godina koliko sam imala kada sam se u nju učlanila -15. Aktivizam je jedna ubrzana škola života, neiscrpno tlo za učenje. Preteško je uopšte poređati i sagledati iskustvo koje tu uvek uspe da se akumulira. Posle KOMPAS-a vodila sam međunarodne evropske omladinske treninge u programu ERASMUS+, a celu svoju 29. godinu života (2017) provela sam živeći i volontirajući godinu dana u Krakovu. Još jedno ubrzano i intenzivno iskustvo koje me je izgradilo i oblikovalo moj identitet, posle koga sam se vratila u Pančevo i otvorili smo SINHRO (2018). SINHRO je jedna divna kuća iz 1878. godine, dom aktivne zajednice Pančeva, a čija je svrha da bude kao neki katalizator te aktivističke iskre koja stvara bolje i funkcionalnije stvari.

TISIJEDNA ODOSNIVAČICA SINHRO HABA U PANČEVU. NA KOJI NAČIN SE AKTIVIZAM I PREDUZETNIŠTVO PREPLIĆU U SINHRO HABU I ZAŠTO TI JE TO VAŽNO?

Možda deluju kao različiti pojmovi, ali iskustveno oni meni uopšte ne deluju tako daleko. Biti aktivna i biti preduzimljiva su delovi istog procesa. Ako želimo da se nešto pomeri sa nulte tačke, moramo biti preduzimljive i odlučno zaverglati pedale, a ako želimo da to nastavi da se kreće, moramo aktivno da verglamo. I naravno da preduzetništvo i aktivizam nisu samo to, ali u svojoj srži one su komplementarne akcije. A Sinhro je, u tom slučaju, kao neki tandem bicikl, ako više ljudi uloži svoju snagu, čak i uzbrdo i ponekad po kiši, stižemo do cilja.

U SINHRO habu je program stvarno raznolik. Mislim da svako može da se pronade u nečemu; stvaramo programe kreativnog razmišljanja u programiranju za mališane, imamo radionice za razvijanje veština za srednjoškolke i srednjoškolce, istraživačke projekte i angažovanja za studente i studentkinje, interesantne mitape za pripadnice i pripadnike IT i kreativne industrije, treninge za ljude iz organizacija, događaje za filantropke i filantropkinje, gejmerke i gejmere, aktiviste i aktivistkinje i, uostalom, svaku osobu, inicijativu ili ideju koja pokreće te pedale.

foto: Vladimir Dimitrić

ČINI SE DA VEĆINA AKTIVNOSTI I PROGRAMA U KOJIMA UČESTVUJEŠ PODRAZUMEVAJU OKUPLJANJE ZAJEDNICE, BILO DA JE TO GRUPA LJUDI SA RAZLIČITIM IDEJAMA A ISTIM CILJEVIMA ILI DELOVANJE U LOKALNOJ ZAJEDNICI U PANČEVU. ŠTA ZA TEBE PREDSTAVLJA ZAJEDNICA?

To je onaj osećaj koji imamo kada negde pripadamo, ne po rođenju, već po vrednostima koje delimo. Onaj osećaj kada jasno vidimo da postoji svrha i smisao, kada je se iz tog našeg prisustva rađa neka vredna posledica, ne samo po nas, već i po druge. Zajednica je jedna topla, inspirativna, blaga i visoko-eksplozivna stvar, ona je epicentar svih dobrih i kvalitetnih stvari, ili je makar ja tako vidim.

Pored SINHRO haba, ja sam deo i sjajne inicijalne ekipe Lokalne fondacije Pančevo. Ideja Lokalne fondacije je da bude tačka između ljudi koji žele da daju svoja sredstva i ljudi koji žele da daju svoje vreme, svi sa istim ciljem - da naš grad bude bolje mesto za život. Da bude grad po meri ljudi.

Ako delite ovu viziju, pozivam vas da potražite Lokalnu fondaciju Pančevo na Fejsbuku i Instagramu i vidite na šta tačno mislim. Ako ste entuzijastični oko toga što vidite, možete da budete deo naše zajednice koja daje vetar u leđa i ubrzava put do tog cilja. Jako je lepo, i neopisivo uzbudljivo! A tek smo počeli.

SMATRAŠ LI DA U SRBIJI BORBA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST I BOLJI POLOŽAJ ŽENA I DEVOJČICA POSTAJU VIDLJIVIJI I KAKO VIDIŠ SVOJU ULOGU U TOME?

Apsolutno postaju vidljiviji. Samo jasne, iskrene i konstantne informacije mogu neke nametnute i uspavane društvene navike da razdrmajaju i probude. Mislim da mnogo ljudi brine o položaju devojčica, devojaka i žena, a biće nas još. Zašto? Zato što ta neravnopravnost utiče na sve nas, ona krivi prizor svačije važnosti. A sa krivom slikom ništa zaista nije lepo, niko ne stiže nigde. Ja sebe vidim kao saveznicu svih ljudi koji

se i glasno i tiho bore za ravnopravno društvo. Ima jedna divna pesma, zove se They Gave Me a Lamp - Public Service Broadcasting (<https://youtu.be/FWvK7Uffmts>) napravljena od muzike koju bend svira preko arhivskih snimaka, uzoraka iz starih britanskih informativnih i propagandnih filmova i mnogo je lepo. Tekst pesme je i izjava jedne žene koja priča o protestima 1984. i 1985. godine:

*Ako biste uspeli da sve žene uključite u jedno,
ako biste mogli da ih uključite u jednu stvar,
mogli biste da ih vidite u jednom drugom svetlu.*

*I onda bi one počele da preispituju svoje druge aspekte,
ne samo koji se odnose na njih.*

*“Politika je samo nešto što me se ne tiče”, ali,
politika je život, i sve što ima veze s tim utiče na vas, direktno ili indirektno.*

*Mnoge žene nisu bile te sreće kao ja,
nisu ih učili da priključe utikač, učili su ih da naprave sunder;
Nisu ih učili kako da promene točak na automobilu, naučili su ih kako treba peglati
bele košulje.*

“...Ne možeš da se popneš na drvo, ti si devojka.

Ne možeš sa nama, jer si devojka.”

I to me je učinilo prokleta odlučnom da baš to uradim.

I pretpostavljam da je to nekako ostalo sa mnom, pa sam...

*Nisam videla nijedan razlog zašto ne bih bila tamo i radila to što sam radila,
zašto ne bih trebalo da radim sa njima, zašto ne bih trebao da budem deo grupe za
podršku*

gde mislim da je mnogo žena stalo čvrsto na svoje noge.

Bila sam u prvim linijama, nikada nisam odustala, nikada se nisam ustezala i

nikada nikoga nisam odbila,

i veoma sam ponosna na to, i sa ponosom ću se osvrnuti na to.

*Slobodan prevod sa engleskog jezika

KAKVI SU TI PLANOVI ZA SLEDEĆI PERIOD?

Radujem se našem kolektivnom prolećnom buđenju, penjanju na drveće i vožnji bicikla.

ODNOS INSTITUCIJA SRBIJE PREMA ŽENAMA SILOVANIM U RATU – IVANA ŽANIĆ

*Piše: Ivana Žanić,
feministička pravnica
i izvršna direktorka
Fonda za humanitarno
pravo*

Iako je od završetka sukoba na prostoru bivše Jugoslavije prošlo više od 25 godina i dalje ne postoje precizni podaci koliko je žena silovano i seksualno zlostavljano tokom ratova. Međutim, procene su da se taj broj kreće između 50.000 i 70.000. Sistemsko silovanje Bošnjakinja u Foči 1992. godine bio je jedan od okidača za osnivanje Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKTJ) koji je ostvario pionirske korake u uspostavljanju sudske prakse koja je silovanje definisala kao zločin protiv čovečnosti, ali i uvela nova pravila prilikom dokazivanja ove vrste zločina. Kolike su bile razmere ovih zločina govori i podatak da je dve trećine od svih optuženih pred MKTJ bilo optuženo i za zločine seksualnog nasilja.

MKTJ je okončao svoj rad 2017. godine, ali je obaveza da nastave sa procesuiranjem zločina iz prošlosti ostala na nacionalnim sudovima država regiona. Suđenja za ratne zločine se pred domaćim sudom održavaju od 2003. godine kada je osnovano Tužilaštvo za ratne zločine (TRZ) – specijalizovano tužilaštvo sa mandatom da istražuje i goni počiniocima ovih zločina. S obzirom na to da TRZ postoji 18 godina njegov učinak koji se odnosi na procesuiranje seksualnog nasilja u ratu je više nego skroman – samo 10 optužnica je podignuto za ove zločine, dok je pet osoba pravosnažno osuđeno i izrečena im je kazna zatvora.

Pored malog broja zločina koji su dobili sudski epilog, žene žrtve ovih zločina se suočavaju sa brojnim problemima kada se pred sudom u Srbiji pojave u ulozi svedokinje. Omalovažavanje, diskreditacija, postavljanje pitanja branilaca koja su sračunata da poljuljaju kredibilitet svedokinja i fundamentalno nerazumevanje traume, samo su neki od problema sa kojima se ove kategorije žrtava suočavaju, što ne samo da utiče na kvalitet njihovog svedočenja već i na to da postaju žrtve sekundarne viktimizacije i retraumatizacije.

Rešenje nekih od navedenih problema bi moglo da leži u izmenama Zakonika o krivičnom postupku, u delu koji se odnosi na pravila u dokazivanju počinjenog seksualnog nasilja. Naime, jedno od revolucionarnijih pravila MKTJ se ticalo dokazivanja seksualnog nasilja. Ta pravila se odnose na to da ukoliko se radi o seksualnom nasilju, sud neće tražiti dodatno potkrepljenje svedočenja žrtve; da se pristanak žrtve ne može upotrebiti kao odbrana ukoliko je žrtva bila izložena nasilju, prisili, psihičkom pritisku ili zatočenju ili pretnji nasiljem njoj ili njoj bliskim licima; da pre nego što sud prihvati kao dokaz pristanak žrtve, optuženi mora da uveri sud da su dokazi o pristanku relevantni i verodostojni i da se ranije seksualno ponašanje žrtve neće prihvatiti kao dokaz u postupku.

Na osnovu uspostavljene prakse MKTJ ova pravila su u svoje nacionalno krivično zakonodavstvo uvele i Hrvatska i Bosna i Hercegovina. Sa Srbijom to nije slučaj, već je u postupcima za ratne zločine dozvoljeno da se ženama žrtvama silovanja ili seksualnog nasilja u ratu postavljaju pitanja koja su vezana za njihovo ranije seksualno ponašanje (koliko su imale partnera, da li su se ponašale ili oblačile „provokativno“ itd) ali i da, naročito optuženi ili njegov branilac, zahtevaju dodatne dokaze da je žrtva zaista bila silovana (bilo medicinsku dokumentaciju, izjavu svedoka itd). Insistiranje na odgovorima na pitanja koja se odnose na raniji život žrtve utiče na to da se one osećaju kao da se zapravo sudi njima, a ne učiniocu, što automatski utiče na kvalitet njihovog svedočenja. S druge strane, ukoliko žrtve ne žele da odgovore na tu vrstu pitanja odbrana to iskorišćava protiv njih tvrdeći da nisu kredibilne svedokinje i da se silovanje nije ni dogodilo. Isto tako, jedan od uočenih problema jeste i činjenica da sud od svedokinja zahteva detaljno svedočenje o svim okolnostima pod kojima je silovanje izvršeno. S obzirom da je od silovanja prošlo, u nekim slučajevima, i 30 godina nerealno je očekivati da svedokinje mogu da se sete baš svakog detalja – od toga koje je boje majicu imao optuženi, do detaljnog opisa samog čina silovanja.

Nauka je objasnila koji se procesi dešavaju u telu osobe koja je silovana, odnosno, osobi koja preživljava traumu. Naime, u trenutku silovanja u telu žrtve se aktivira mehanizam preživljavanja. Dakle, sve u telu je usmereno samo na puko preživljavanje (efekat „smrzavanja“) dok je opažanje detalja isključeno. Iz tog razloga je nemoguće tražiti od žrtve silovanja da se tokom svog svedočenja priseti svih detalja. Sudije, bez znanja o fiziološkim i hemijskim reakcijama tela i mozga tokom traume, zahtevaju detaljno svedočenje žrtve koje one ne mogu da pruže. Iz tog razloga se u praksi dešavalo da optuženi bude oslobođen optužbi za silovanje jer iskaz žrtve nije bio dovoljno detaljan i ubedljiv. Takav stav suda kod žrtve izaziva dodatnu nemoć i nepoverenje u institucije bez bilo kakvog osećaja da je pravda zadovoljena. Isto tako, samo svedočenje sa pitanjima koja su sračunata da se žrtva diskredituje uz neprimereno visok standard u dokazivanju, utiče na to da se žrtva retraumatizuje.

Iz tog razloga, veoma je mali procenat žrtava koje uopšte žele da se pojave pred sudom i svedoče jer znaju da će sud od njih zahtevati određeni standard koje one u svom iskazu ne mogu da dostignu. Ukoliko optuženi iz tog razloga bude oslobođen krivice kod žrtava se stvara dodatan osećaj da su one doprinele da on bude oslobođen jer njihovo svedočenje nije bilo dovoljno dobro.

Nakon takvog iskustva pred sudom, žrtve moraju da se vrate u svoje sredine koje su po pravilu nepodržavajuće. One su tamo označene kao krive za silovanje koje su preživlele, a često su izopštene i iz svojih porodica i obeležene od svojih komšija. Na taj način se stvara jedan krug nasilja u kome žena žrtva silovanja mora da živi svakog dana. Bez adekvatne medicinske, psihosocijalne i ekonomske pomoći, zaboravljene i od institucija i od društva, žene žrtve silovanja u ratu često postaju i žrtve nasilja u porodici čineći da se osećaju još bezvrednije i usamljenije.

Ukoliko bi se izmenio Zakoniko krivičnom postupku u pogledu dokazivanja seksualnog nasilja, time bi se zaštitile žrtve ne samo silovanja u ratu već i žrtve silovanja koje se dešava svakodnevno, žrtve trgovine ljudima, nasilja u porodici, itd. Dakle, na ovaj način bi se osigurala podrška velikom broju žrtava čime bi se one osnažile da prijavljuju nasilje, ali i da svedoče pred sudom. Sadašnja praksa sudova nije na strani žrtava, već učinilaca. Bez podrške institucija i ženskih nevladinih organizacija žrtve silovanja u ratu su ostavljene da pate u samoći, izopštene iz društva bez izgleda da se osnaže da učine korak napred u isceljenju traume kojoj su bile izložene.

ISTRAŽIVAČKO NOVINARSTVO KAO MISIJA - DRAGANA PEĆO

foto: Milena Arsenić

Piše: Dragana Pećo, istraživačka novinarka KRIK/OCCRP

Dobitnica nagrade za etiku i hrabrost „Dušan Bogavac“ i nagrade za ispunjavanje visokih profesionalnih i etičkih standarda, profesionalni integritet i izuzetnost „Katarina Preradović“

Dok pišem ovo sedim sa novinarima iz Šri Lanke gde sam došla da ih naučim kako bolje da istražuju, prate tokove novca, otkrivaju korupciju i organizovani kriminal, prate brodove i avione, istražuju nekretnine, ofšor i druge kompanije... Dok sam ovde moram da nađem vreme i da odmorim na plaži uz februarskih 30 stepeni koliko je sada u Šri Lanki, kao i da obiđem i uživam u nekim od prirodnih bogatstava ovog predivnog ostrva na jugu Azije.

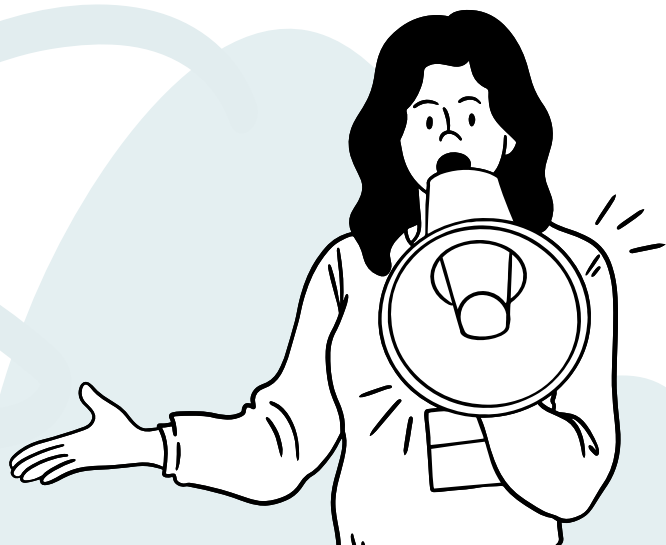
Kada sam počinjala da učim veštine i trikove u novinarstvu 2008. godine, bilo je to u Centru za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS). Kasnije, 2015. godine sa još nekoliko kolega pokrenula sam KRIK, istraživački portal koji se isključivo bavi otkrivanjem kriminala i korupcije, long read istraživačkim pričama, kao i dnevnim vestima iz ove oblasti. KRIK je deo globalne novinarske mreže Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP) za koji takođe pišem, a deo sam i OCCRP research team-a (OCCRP ID), grupe od desetak istraživača iz celog sveta koji drugim novinarima pomažu da pronađu podatke i dokumenta o kompanijama, nekretninama i dr.

Oko 13 godina se bavim istraživačkim novinarstvom. Želja da to radim pojavila mi se još kada sam imala desetak godina, a nisam ni znala šta je istraživačko novinarstvo niti šta zapravo znači i kako izgleda biti novinarka. To ne gledam kao običan posao, u tome sam 24/7 i doživljavam ga kao svoju misiju. Mislim da je danas više nego potrebno istraživačko novinarstvo, ne samo u Srbiji, nego u čitavom svetu.

Zato rado učestvujem u velikim projektima poput „Pandorinih papira“ gde imam priliku da zavirim u mnoge tajne ošor poslovanja svetskih moćnika, pa tako i poslova povezanih sa ljudima iz Srbije. Praćenje tokova novca oblast je kojom se godinama bavim i objavljujem otkrića koja su pokazala kako neki od najmoćnijih ljudi u Srbiji pokreću tajno poslove preko ošora, kriju račune ili su umešani u biznise sa ozbiljnim sumnjama na pranje novca i drugi finansijski kriminal.

Do sada sam za istraživanja dobila više domaćih i međunarodnih nagrada, a nedavno u samo mesec dana tri priznanja. Ne mogu da kažem da nagrade ne prijaju. Drago mi je kada kolege prepoznaju moj rad, ali mi je draže što se tih dana kada se govori o nagradama, govori i o pričama koje sam objavila.

Ali ja ovo ne radim zbog nagrada pa tako i ne vidim u njima poseban motiv da nastavim da istražujem kriminal i korupciju. Uvek me je privlačilo da istražujem. Iako posmatram kako neki od aktera mojih priča bivaju unapređeni umesto da se protiv njih pokrenu ozbiljni postupci, i koji podnose tužbe protiv mene zbog priča koje objavljujem, osećaj da radim nešto za opšte dobro, da doprinosim tome da sve bude zapisano, da pomognem građanima da saznaju šta se od njih krije i kako i šta rade oni koji odlučuju o trošenju našeg novca, vuče me ka tome da nastavim da se bavim istraživačkim novinarstvom.

PREDSTAVLJAMO: CONVERSE – REČNIK NOVE STVARNOSTI – MARJANA STEVANOVIĆ

*Piše: Marjana
Stevanović, filološkinja*

Nazivi zanimanja, titula i zvanja u ženskom gramatičkom rodu, od kojih je većina sakupljena u [Rečniku nove stvarnosti](#), samo su jedan deo ukupne problematike rodno osetljivog jezika. Možda je upotreba ovih imenica (socijalnih femininativa) i manje važna od načina na koji govorimo o ženama ili kako sa njima razgovaramo. Ipak, u dugogodišnjoj debati o rodno osetljivom jeziku, socijalni femininativi izazivaju najviše pažnje ali i najviše otpora. Ti otpori se odražavaju kroz stavove da je reč o „nasilju nad jezikom“, da te imenice „rogobatno zvuče“, da nam se „nameće“ nešto što je „neprirodno“, da rodno osetljiv jezik „ne doprinosi“ rodnoj ravnopravnosti, da se radi o „pokušajima ideoloških i političkih pokreta da intervenišu u jeziku“, pa čak i da se takvom upotrebom jezika „urušava jezička struktura“.

Prve podatke o socijalnim femininativima u jeziku nalazimo u tekstovima od 12. do 14. veka, a to su bile *kneginje, kraljice, monahinje, carice*. Kasnije se pojavljuju i *učiteljice, slikarke, bolničarke, predsednice, sekretarice, igrariče*. Osim što u tim tekstovima možemo pratiti početke emancipacije žena, uviđamo i da je jezik oduvek pratio društveni status žena i to kroz upotrebu nastavaka za građenje ženskih naziva koji su svojstveni našem jeziku. Ne može se dakle govoriti o nasilju nad jezikom, o nečemu što je neprirodno ili što remeti jezičku strukturu. Ali, takvi stavovi nam nagoveštavaju da među govornicima i govornicama postoji neko nezadovoljstvo i neprihvatanje, samo što su oni vanjezičke prirode.

Zahtevi za upotrebu i standardizaciju rodno osetljivog jezika proističu iz saznanja koja je donela relativno nova interdisciplinarna naučna oblast rod i jezik. Iako možemo govoriti i o ideološkoj potpori takvim zahtevima, nije dobro ignorisati podatke koji nam potvrđuju da se upotrebom muških naziva zanimanja i titula pri imenovanju ženskih osoba prikriva realna društvena uloga žena. Time se, s druge strane, obezbeđuje muška dominacija u javnom životu i stvara prostor za marginalizaciju žena. Prva istraživanja u srpskom jeziku pokazala su da se veoma lako odlučimo za ženski rod profesije ako postoji negativan odnos prema ženi koju predstavljamo, dok za iskazivanje poštovanja prema njoj radije biramo muški rod imenice za njeno zanimanje. O ženskoj drugosti, potčinjenosti i nižoj vrednosti svedoče i brojni dobro nam poznati izrazi u svakodnevnoj komunikaciji. Kad se muškarac ponaša loše ili kukavički, kaže mu se: „Ne budi žena“; ako se ženskoj osobi odaje priznanje za neki kvalitetan učinak, neretko se nagoveštava da je ona to uspela „iako je žena“. Kad ženu nazovemo dekankom/dekaničom, hirurškinjom/hirurginjom, vozačicom, vojnkinjom, pukovnicom, nešto nam „para uši“ i u našoj svesti se buni, a to je naš nasleđeni odnos prema subordiniranoj i „manje vrednoj“ polovini populacije kojoj još uvek ne želimo da damo legitimitet na simboličko-jezičkoj ravni.

Zahtevi za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj komunikaciji jesu zahtevi za jednako prihvatanje žena i muškaraca na svim društvenim pozicijama. Preporuke za takvu jezičku praksu nisu nametanje određenog jezičkog ponašanja, već najpre poziv da se dublje sagledaju razlozi koji su u osnovi otpora zajednice.

Rečnik nove stvarnosti, koji je sastavljen i objavljen na inicijativu i uz podršku kompanije Converse, nudi jedan deo jezičkih sredstava koja možemo da koristimo kad želimo da predstavimo žene u njihovim realnim društvenim ulogama. Sve imenice sabrane u Rečniku, manje ili više, koriste se u svakodnevnom jeziku i medijima, neke su već ušle u standardnu upotrebu, dok druge još uvek, sporije nego što očekujemo, idu tim putem.

O SLOBODI UMA I RAZBIJANJU TABUA - DRAGANA DUKULJEV

foto: Tatjana Sedlaček za Elle Magazine

PUT DO ŽIVOTA VAN
KALUPA DRUŠTVA
POPLOČAN JE ISKRENOŠĆU,
RAZUMEVANJEM I LJUBAVLJU
PREMA SEBI

Piše: Dragana Dukuljev

*(IG: @dacamagic), onlajn
aktivistkinja*

Još uvek živimo u društvu koje smatra da mora živeti u određenim kalupima koji su nam nametnuti. Sama pomisao na promene izaziva strah. Ali, ipak nije tako kod svih. Ja sam osećala potrebu da doprinesem promenama u našem društvu tako što ću otvoreno pričati o seksualnosti, feminizmu, patrijarhatu, bodypositivity-ju i slobodi uma kojoj treba težiti. Iz te potrebe nastao je moj Instagram profil, platforma na kojoj pokrećem raznolike tabu teme o kojima diskutujem sa mojim pratiocima i svakome pružam siguran prostor da iskaže svoje mišljenje.

KAKO JE SVE KRENULO

foto:Stefan Sinadinović

Od malena mi pravila društva nisu bila jasna. Zašto svi moramo težiti ka istim ciljevima i ko ih uopšte određuje? Zašto moramo svi biti deo jednog isključivog kalupa lepote, ponašanja, razmišljanja?

Prvo sam mislila da sam možda ja ta koja treba da se uklopi i poštuje pravila, ali vremenom sam shvatila da je zapravo obrnuto. Da je svet taj koji treba da se menja zarad dobrobiti svih nas. Uvidela sam koliko ljudi je zapravo nesrećno u svojoj koži, ali se plaše da naprave promenu i iskoče iz okvira onoga „što se mora i red je“. Prosto nisam

mogla da sedim po strani i ignorišem tako lošu situaciju stanja uma okoline. Baš zbog toga rešila sam da pokrenem tabu teme na svom Instagram profilu. Rešila sam da hrabro i glasno pričam o svemu što smatram da je tabu, a ne bi trebalo biti. Od starta verujem da je promena moguća zato se za nju i borim.

MOTIVACIJA I INSPIRACIJA

Odavno sam rešila da ne želim više biti zarobljena u ideji da moje telo nije prihvatljivo zato što nije deo kalupa lepote. Kalupa lepote koji je vrlo izričit i pokazuje samo jedan tip izgleda, što je skroz nerealno. Sve više i više smo okruženi photoshopom i standardima koji ne da su visoki, nego su nemogući i vrlo toksični za nas. Zato na svom profilu stalno pokazujem sebe u svim izdanjima, sa šminkom i bez nje, sređeno, opuštено, kao što svi zapravo živimo. Često dobijam poruke da sam jako hrabra zbog toga, ali takve izjave me sa jedne strane rastuže, zato što samo potvrđuju da živimo u društvu gde je hrabro u potpunosti prihvatiti sebe i otvoreno to pokazati, a sa druge strane me raduje što ljudi prepoznaju moj trud i cilj.

Takođe, tokom života uvek sam se nekako nalazila u situacijama gde mi ljudi traže pomoć, savet i mišljenje. Nekim čudom su mi se poveravali i ljudi koje sam tek upoznala. Tokom tih iskustava shvatila sam da sam zapravo uspela da im pomognem

i uputim ih na otvorenije poglede na svet. Polako su ljudi počeli da mi govore kako bi obavezno trebalo da napišem knjigu, blog, snimam video blogove ili bilo šta javnog tipa, pošto bi bila prava šteta da ovo umeće zadržim za sebe. To je bio veliki vetar u leđa. Ali, uvek je postojao i drugi deo priče koji me je pritiskao kako bi to sve što ja želim da radim bilo previše za okolinu, da bih naišla samo na osudu umesto podrške, prosto strah. Bitna stvar koju sam shvatila na početku vođenja ovakvog profila je da je skroz okej ići korak po korak! Hrabrost ne dolazi u jednom sveobuhvatnom paketu. Kako vreme prolazi nailazite na drugačije dileme i prepreke, samim tim se iznova borite sa sobom i svojim odlukama. Učite, razvijate se i napredujete. Znam da možda zvuči malo naporno, ali zapravo nije. Osećaj kada pobedite svoje strahove, i zapravo vidite koliko ste procvetali zbog toga, je neprocenjiv. Kako je sve više ljudi dolazilo do mog profila dobijala sam sve više poruka kako sam im mnogo pomogla da zapravo promene nešto u svom životu, nešto čega su se mnogo plašili ali su uz mene osetili tu podršku i polet da zapravo mogu imati šta žele od života. Da zaslužuju i da je vreme da to shvate. Takve priče me uvek guraju da samo još više pričam, pišem i borim se.

OSUDE, ONLAJN NASILJE I NEGATIVNOST

foto: Tatjana Sedlaček za Elle Magazine

Nažalost, osude i onlajn nasilje su moja svakodnevnica. Najčešće uvrede dobijam na račun kilaže. Vrlo često takvi ljudi uopšte ne razumeju koncept bodypositivitija, čak ni ne pokušavaju. Samo imaju želju da me napadnu kako propagiram nezdrav život, lenjost i nemar. Moram priznati da je skoro svaka tema kojom sam se bavila naišla na bar neku osudu, s obzirom da pričam o temama o kojima se dosta čuti. Najveću pobunu na profilu, pored slobodnog pokazivanja ljubavi prema sebi i svom telu, dobila sam kada sam pisala o LGBTQ+ zajednici kao i o nemonogamnim vezama. Takođe, čim spomenem kako nam patrijarhat svima odmaže odmah dobijam napade kako sam feministkinja, pričam „feminističke gluposti“ i da će feminizam uništiti svet. Na to se samo osmehnem i zahvalim na komplimentu, pošto nazvati nekoga feministkinjom nije

uvreda, naprotiv. Feminizam će možda uništiti njihov svet koji se sastoji iz nepravde i omalovažavanja žena, ali to je i plan - ravnopravnost.

Tokom javnog rada shvatila sam da makar koliko gorela po pitanju neke teme, bolje je kada o njoj mirnije pričam. Naravno, neke teme su toliko kritične da prosto mora malo agresivnije da se priča o njima kako bi ljudi zapravo shvatili koliko su bitne i pogrešne. Ali, uglavnom se trudim da o svemu pričam objektivno, smireno i da dajem svima priliku da iskažu svoje mišljenje. Iskreno, radujem se kada vidim ljude koji su spremni za mirnu diskusiju i zapravo žele da mi predstavu svoju stranu priče i da nauče o mojoj. Mi ne moramo imati mišljenja koja se poklapaju ali razumevanje i poštovanje su ključ. Kod mene na profilu svima dajem jednaku priliku da iskažu svoje stavove, sve dok to rade pristojno. Kada pokušaju da me isprovociraju uvredama i napadima samo zaobiđem njihove komentare/poruke. To nije bilo tako na početku ali sam s vremenom naučila kakve izjave su vredne mog vremena i ulaganja a kakve nisu. S vremena na vreme se po pitanju digitalnog nasilja oglasim na storijima, pokažem ljudima kroz šta sve prolazim, nakon čega zajedno analiziramo šta je moglo biti u umovima nasilnika i kako bismo mogli to da rešimo.

MOJA PODRŠKA

foto:Sandra Jakovljević

O osudama, onlajn nasilju i negativnostima pretežno razgovaram sa mojim bližnjima, prijateljima, porodicom i dečkom. Iako se uglavnom trudim da me digitalno nasilje ne dotiče nekada ni ja ne mogu mirno odreagovati. Ono što me uglavnom pogađa je kada ljudi krenu da me ubeđuju da preterujem, izmišljam, da se određene stvari nikada nisu desile i slično, kada me napadaju da sve ovo radim zbog neke „slave, pažnje i komplimenata“. To su trenuci kada mi je potrebna dodatna podrška zato što se zapitam da li je moguće da to tako izgleda sa strane ili prosto oni ne razumeju. Zato ljudima stalno naglašavam da ne treba da se stide da mi pišu kako im znači ovo što radim pošto je takva podrška neophodna! Prosto je malo tužno što se dosta ljudi u online svetu pre opredeli da napiše kritiku nego pohvalu. Razumem, ljudi mi govore da ne žele da mi smetaju i divno je od njih što brinu, ali lepa reč je uvek dobrodošla i nikada nije teret. Kako u onlajn tako i u oflajn svetu.

FEEDBACK PRATITELJKI I PRATILACA

Želim prvo naglasiti da je moj profil namenjen svima, nevezano za pol, godine, seksualnu orijentaciju, itd. Ponosno mogu reći da je feedback devojaka većinski jako pozitivan. Prosto se istopim od sreće kada mi napišu kako im neke stvari nikada nisu pale na pamet da ih možemo raditi/sagledati drugačije i da im je to saznanje promenilo život. Vrlo često dobijam upite za savete, i uz to mi uvek kažu kako se sa mnom osećaju sigurno, kao da me znaju ceo život. Mnogo se radujem kada mi pišu o kojim temama bi želele da pričamo!

Takođe, jako se radujem kada vidim da se i momci iskreno uključuju. Kada mi pišu kako su shvatili gde su pravili pogrešne poteze u prošlosti, a još više me obraduje kada podrže odbacivanje patrijarhalnih načela koja su njima nametnuta kao npr. da muškarci ne smeju da plaču, pokazuju emocije, žele nežnost i slično.

Malo je reći da sam jako uzbuđena zbog svake promene koju uviđam u društvu! Imam još nuno planova i ne mogu dočekati da se oni realizuju!

SKEJTBORDERKE POMERILE GRANICE SPORTA I GODINA U TOKIJU – KINA TRNJAKOVIĆ

Piše: Kina Trnjaković (IG: [@kina.trnjakovic](https://www.instagram.com/kina.trnjakovic)), projektna saradnica FemPlatz

Nakon decenija u senci muškog skejtbordinga, budućnost smelih žena u ovom sportu nakon Letnjih olimpijskih igara održanim u Tokiju 2021. izgleda svetlije nego ikada.

Tokom proteklih 50 godina, skejtbord je evoluirao od kontrakulture do mejnstrima, od X Games-a do olimpijskih igara. Konstantnim usponom, ovaj sport se pozicionirao pri samom vrhu popularnosti i svojom jedinstvenom platformom privukao novu generaciju navijača, ali i ambicioznih sportistkinja i sportista.

Skejtbord je prošle godine debitovao kao olimpijski sport i to u dve discipline: „street“ i „park“.

Iako je ovo jedan od zahtevnijih ekstremnih sportova, podijum u ženskoj konkurenciji „street“ discipline možda je najmlađi u istoriji Olimpijskih igara.

Kokona Hiraki, Sakura Yosozumi i Sky Brown [Getty Images]

U avgustu 2016. godine, kada je skejtbord zvanično odobren kao novi olimpijski sport, [Momiji Nishiya](#) je proslavljala svoj deveti rođendan. Pet godina kasnije, ispisala je istoriju i postala prva osvajačica olimpijske zlatne medalje u skejtbordu, pobedivši u disciplini street” sa svojih 13 godina.

Rayssa Leal, Brazilka koja je osvojila srebro, mlađa je osam meseci. Treća žena – ili u ovom slučaju devojka – koja je osvojila medalju, Funa Nakayama, ima 16 godina

Rayssa Leal [Patrick Smith/Getty Images]

Olimpijski zvaničnici procenjuju da je to možda bio najmlađi podijum ikada - ali to sigurno nije bila jedina disciplina u kojoj su tinejdžerke dominirale.

U drugom skejtbord događaju – disciplini „park“, prosek godina osvajačica medalja nije bio znatno veći. Japanke [Sakura Yosozumi](#) (19) i [Kokona Hiraki](#) (13) osvojile su zlato i srebro, dok je Britanka Sky Brown (13) osvojila bronzu.

Sky Brown [Ulrik Pedersen/NurPhoto/AP]

Mnogi olimpijski sportovi ne zahtevaju minimalan uzrast, pa tako ni skejtbord. Ipak, neki sportovi poput boksa i gimnastike imaju limit koji su postavila njihova upravljačka tela. Međutim, skejtborderke i skejtborderi podležu minimalnim starosnim zahtevima svojih matičnih zemalja, koji za većinu nacija iznose 13 godina (35 zemalja ima više minimume, od kojih su najrestriktivniji Kolumbija, Hong Kong, Indonezija, Malezija, Pakistan i Ruska Federacija, jer zahtevaju da takmičari imaju 18 godina.) Naravno nacionalni olimpijski komiteti umeju da naprave izuzetke, pa se u disciploni „park“ takmičila i 12-godišnja japanska skejtborderka Kokona Hiraki.

Da Olimpijske igre 2020. nisu bile odložene godinu dana, takmičenje bi izgledalo potpuno drugačije. Uprkos tome što zemlje i sportske federacije umeju da daju izuzetke od starosnih minimuma, moramo da se zapitamo šta bi bilo da Nishiya i Leal nisu dobile izuzetak? Bile bi premlade da bi se takmičile. Isto važi i za Britanku Sky Brown, najmlađu profesionalnu skejtborderku na svetu, koja je imala samo 12 godina kada se kvalifikovala za Igre i koja je najmlađa osvajačica medalje na igrama još od 1928.

Starosni trendovi na olimpijskim podijumima su se tokom godina kretali u oba smera. Gimnastičari u 20-im godinama dominirali su sportom 1960-ih i 70-ih godina, a minimalna starosna granica za sport od 14 godina bila je skoro irelevantna. Ali kako je gimnastika evoluirala ka težim trikovima i rutinama, od Međunarodne gimnastičke federacije se zahtevalo da poveća minimalni starosni prag i počne stogo da ga primenjuje.

Rayssa Leal i Momiji Nishiya [Ben Curtis/AP]

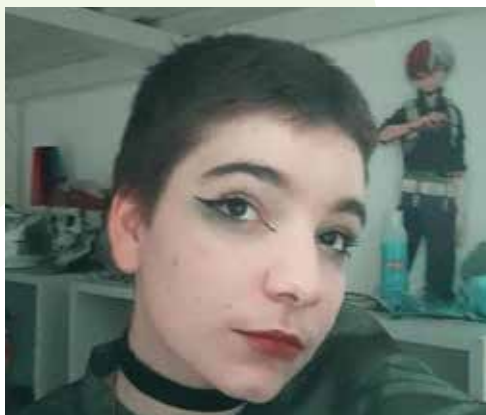
Nema sumnje, međutim, da skejtbord predstavlja najveću injekciju mladosti koju su olimpijske igre videle u generacijama i ne sumnjamo da će se ove devojčice boriti za medalju i u Parizu i u Los Anđelesu. One su iskoristile Tokio kako bi dale svoj maksimum, potvrdile svoje mesto u tradicionalno muškom sportu i predstavile se svetskoj sceni kao buduće zvezde ovog sporta. Takođe, uzdignle su se iznad klasičnog okvira sportskog rivalstva i svetu pokazali da su to devojčice koje su odrasle zajedno, putujući po takmičenjima širom sveta i da su jedna drugoj ogromna podrška.

Jedno je sigurno: budućnost ženskog skejtborda su nikad mlađe sportistkinje koje ništa ne može da zaustavi u njihovom pohodu ka vrhu.

KUTAK ZA TINEJDŽERKE: BITI DEVOJKA U SADAŠNJEM VREMENU – VALENTINA BIJELIĆ

Koji su stereotipi i očekivanja o kojima niko ne razgovara? Koje su ostale teme o kojima niko ne razgovara, a trebalo bi?

Piše: Valentina Bijelić, učenica i aktivistkinja (IG: [@slippinginmyfaith](https://www.instagram.com/slippinginmyfaith))

U današnjem svetu svi tinejdžeri osećaju pritisak da budu popularni i da se svide ljudima. Uz ovo dolaze i mnoga očekivanja i standardi kako neko treba da izgleda da bi bio popularan ili „voljen“. Ipak, iz mog iskustva i iskustva mnogih drugih devojaka, na nama je veći pritisak da budemo savršene. Devojke su uglavnom kritikovane za sve što urade, da li je to izgled, ponašanje, hobiji ili bilo šta drugo. Do ovoga dolazi zbog ideje da žene i devojke moraju da budu savršene šta god da rade.

STEREOTIPI I OČEKIVANJA

Devojke se suočavaju sa mnogim stereotipima i kritikama svakog dana, najčešće od strane muškaraca. Većina ovih kritika se odnosi na fizički izgled. „Savršeno“ žensko telo bi imalo male kukove i stomak, ali velike obline i butine. Uglavnom plava duga kosa i plave oči. Da bude niska, ali ne previše. Da je našminkana, ali ne previše. Da nema dlaka po telu i da je obučena „ženstveno“. Ovo je praktično nemoguće postići, pogotovo sve od jednom.

Pored ovoga, postoje i mnogi podstandardi i dupli standardi. Na primer, devojka treba da bude našminkana, ali ne previše kako bi izgledala prirodno. Ali ne prirodno tako da liči na sebe nego na način koji je društvo odredilo. Ne treba da se vide bilo kakve bubuljice ukoliko ih devojka ima (iako su one prirodne), konture lica treba da joj budu oštre, a oči da izgledaju veliko. Nos treba da bude što manji, a usta što veća. U slučaju da nema ovakvo lice i pokuša da ga postigne sa šminkom, to je onda ružno zato što je previše našminkana. Nemoguće je da devojka uspe da ispuni sve ove uslove bez mnogo modifikacija na svom telu koje joj mogu nauditi.

Kako se devojka oblači je takođe bitna stavka u društvu. Mora da izgleda „ženstveno“ i da se dopadne muškarcima. To bi značilo da joj odeća ide uz telo da bi joj se jasno videle obline, ali da ne bude previše usko i kratko zato što je onda „kurva i samo traži pažnju“. Devojke koje se ne oblače po standardu i time se ističu, automatski su neprivlačne. Opet, sve ove standarde su definisali muškarci.

Naravno, postoje standardi i za to kako devojka kosa treba da izgleda. Trebala bi da bude dugačka, ravna i po mogućnosti plava. Ako je devojci kosa kratka onda je ona „muškarača i nije dovoljno ženstvena“.

Veliki faktor u izgledu devojke je i građa njenog tela. Verovatno najzastupljeniji standard koji postoji je da devojka mora da bude mršava. Čak iako je devojka malo punija automatski je „neprivlačna i odvratna“. Naravno, kao i za sve ostalo postoji dupli standard. Devojka mora da bude mršava, ali ne previse, jer je onda „žgoljava i anoreksična“.

Ovo je samo mali deo standarda koje je društvo smislilo, a koje devojka mora da ispunjava kako bi bila lepa i privlačna.

Sve ovo može proizvesti jako loše posledice za devojke.

Nažalost, devojke dobijaju komentare na koji način treba da se promene od malih nogu. Ovo može izazvati razne probleme kasnije u životu. Količina komentara koje devojka dobija može da utiče na njeno mentalno zdravlje. Može doći do toga da se devojka ne oseća dovoljno dobro u svojoj koži, da ima manjak samopouzdanja, i u velikom broju slučajeva izaziva anksioznost, depresiju i druge mentalne bolesti. Takođe, može dovesti i do samopovređivanja.

Pored mentalnih posledica, mogu se pojaviti i mnoge fizičke i zdravstvene posledice. Poremećaji počinju tako što devojka dobija mnoge neželjene komentare o svom telu, pogotovo vezano za težinu. U ovom slučaju, devojka će probati da uradi bilo šta da „popravi“ sebe. Ako su komentari vezani za to kako je „debela“, najčešće će početi da se izglednjuje. Ovo može dovesti do stvaranja mnogih bolesti kao što su anoreksija i bulimija. U slučaju da dođe do toga, može doći i do mnogih zdravstvenih posledica kao što su česte vrtoglavice, poremećaj ciklusa i drugo. Drugi slučaj je da komentari idu u suprotnom smeru, kako je devojka „previše mršava i žgoljava“. Ovo takođe može dovesti do poremećaja u ishrani, tačnije da devojka pokušava da se ugoji, što takođe vodi do zdravstvenih problema.

Činjenica je da devojka nije kriva za to kako izgleda ukoliko ne ispunjava očekivanja i standarde koji joj se nameću. Ona ne može da utiče na to kakve su joj konture lica ili oblik tela, kao i na ostale detalje svog fizičkog izgleda. Jedino na šta može da utiče je na to kako se šminka i oblači i to bi trebalo da bude potpuno njen izbor.

Pored izgleda, postoje i razni standardi kako bi devojka trebalo da se ponaša. „Devojka mora da bude pristojna i tiha, pogotovo u prisustvu muškaraca“. Glavno očekivanje je da devojka mora da bude neprimetna i da se s vremena na vreme nasmeje na šale koje naprave muškarci, koje u stvari nisu smešne. Drugim rečima, devojka treba da se ponaša kao da smo i dalje u 18. veku.

Vezano za poslove očekivano je da, kada odraste, devojka treba da bude domaćica i da se ceo dan samo brine o deci (koju je isto očekivano da ima). Uglavnom kada devojka kaže da želi da postane npr. elektrotehničarka najčešći odgovor je „ti ne možeš to da radiš, ti si žensko“, što me dovodi do druge teme, a to je nepravedna podela poslova prema rodnim stereotipima. „Muški“ poslovi su uglavnom oni koji zahtevaju više fizičke snage. Isto je i sa hobijima, sportovima i svemu ostalom. Na primer, ako devojka kaže da voli igrice odgovor je odmah „Ti ne možeš da voliš igrice, ti si žensko“ ili „Samo tražiš mušku pažnju i pretvaraš se da igraš igrice“.

Devojke ne mogu da vole nešto samo zato što im se to sviđa, jer muškarci misle je to sve zbog njih, bilo da one to rade da bi im se svidelo, tražile pažnju ili bilo koja druga glupost koju su izmislili. Ovo ne važi samo za hobije, već i za sve ostalo. „Što si se tako obukla, ideš li da se nađeš sa nekim dečkom?“ ili „Jao, gledaj kako se obukla, samo traži pažnju“.

MENSTRUACIJE

Ovo je tema koja se često izbegava, što meni nije jasno. Ako u školama može da se razgovara o građi ljudskog tela, može da se razgovara i o menstruaciji. Prema upitniku koji sam pripremila za ovaj tekst, sve devojke koje su učestvovala su rekle da misle da bi u školama više trebalo da se priča o ovome i dečacima i devojka. „Ali zašto i dečaci moraju da znaju o ovome kada se to njima ne dešava?“ Tako je, ne dešava se njima, ali se dešava njihovim sestrama, majkama, devojka, drugaricama.

„Kao devojka koja je odrasla uz oca, apsolutno svesnog i edukovanog o toj temi, mnogo mi je lakše zatražiti da ode u radnju po uloške ili samo generalno mi je drago što je razumeo to što mi je teško“. Ovo je jedan od odgovora iz upitnika i ovo je glavni razlog zašto mislim da bi muškarce trebalo edukovati o menstruaciji.

PAR REČI ZA KRAJ

Sve u svemu, nikad nećemo moći da radimo nešto, a da nismo kritikovane. Moj savet je: devojke, nastavite da radite šta volite, niste ovde da bi zadovoljavale muškarce, već da živite svoj život i radite šta volite!

Tekst je nastao iz mojih razmišljanja na ove teme i odgovora na onlajn upitnik, koji je popunilo 36 devojaka.

Ako imate pitanja ili samo želite da razgovarate možete me naći na instagramu - [@slippinginmyfaith](https://www.instagram.com/slippinginmyfaith)

FEM PREPORUKE – MINJA BOGAVAC

Piše: Minja Bogavac, kreativna direktorka, Centar E8

foto: Marko Maksimović

KNJIGA:

Uvek toplo preporučujem sve knjige Elfride Jelinek. Ako ste ih već čitale, onda vam skrećem pažnju na lokalne autorke. Marija Ratković, u svom romanu „Ispod majice“ priča uzbudljivu i bolnu priču o ženskom odrastanju u Srbiji, danas. Jelena Bogavac je 2021. godine, objavila dva romana u istim koricama. To su naslovi „Betmen nad Zvezdarom“ i „Robin sa Krsta“, u izdanju PortaLibrisa i tu knjigu možete čitati sa leve i desne strane: u zavisnosti od toga koji deo priče želite da pročitate prvi. Onaj koji se odnosi na Beograd devedesetih ili Beograd danas. Na kraju, nadam se da ste čitale roman „Uhvati zeca“ Lane Bastašić. Ako niste, sada je pravi trenutak!

FILM:

Poslednjih godina, stalno se vraćam na film „The Florida Project“ i mada ga znam skoro napamet, ne prestaje da me radi emotivno, od smejanja do plakanja i razmišljanja o neadekvatnostima sistema, koje izazivaju najveći deo patnje na svetu. U centru ove priče su jedna hrabra, prkosna devojčica i njena vrlo neobična mama. Zato bih rekla da je ovaj film i o tome kako društvo surovo kažnjava različitosti, koje samo pravi.

SERIJA:

„Years and years“ – oštoumno suočavanje sa budućnošću. Nešto kao Hararijeva super-popularna knjiga „Homo deus“, ali u formi igrane, dramske serije... U teškim i izazovnim vremenima, kakvo je ovo naše, serija je korisna jer nas opominje na neprijatnu istinu: možda je ovo što živimo sada, zapravo bezbrižan trenutak, u odnosu na sve što nam sledi u budućnosti. Ne dajte se!

FEM PREPORUKA ZA KNJIGU – MIMA GAVRILOV

Piše: Mima Gavrilov, istoričarka umetnosti

Dobitnica NIN-ove nagrade za najbolji roman u 2021. godini „Deca“, pesnikinja i dramaturškinja Milena Marković, napisala je ispovest ili roman-poemu koja se teško vari, uzdrma vas momentalno, stvara vam nelagodu, mučninu i tugu, ali koji čitate u dah, bez daha bukvalno.

Prožet je istinom i raspuklom dušom koja se kroz roman u stihovima suočava sama sa sobom poput psihoterapije što istovremeno kod čitalaca i čitateljki stvara uznemirenost i neprijatnost jer imate utisak da prisustvujete nekom voajerskom činu.

„Deca“ su roman koji vas razbija. „Deca“ su roman koji potvrđuje malignitet patrijarhalne tradicije koji neguje kult žene-mučenice, nasleđe nasilja, poremećene porodične odnose, ali neosporno poetika ispovesti kojoj prisustvujete odiše istovremeno i neviđenom snagom i strašnom ranjivošću koju ćete retko kada sresti kod muških pisaca. Ako je katkad i ima, ta ranjivost neće imati tu slojevitost i iskrenost koje može imati samo žensko iskustvo trpljenja. Paradoksalno, što je autorka ranjivija raste i njena snaga suočavanja, ali ne i prevazilaženja velike tuge. Ali ljubav kroz krik duše ublažava tugu. Bes, nemoć, ogorčenost i krivica. A sve je život i sve su „Deca“.

„Deca“ su i sama Milena, njeno rano postajanje majkom. „Deca“ su nevinost i strah jer neka deca nikada neće prestati da budu deca, ne zato što ne žele, već zato što ne mogu. Neka deca nisu naša deca, ali ih volimo kao da su naša. Svako je dete i svi smo deca, nečija, naša, tuđa i svoja.

Roman „Deca“ vas udara u želudac i srce, roman je posle kojeg vam fiziološki nije dobro, ali toliko vredan da mu jedan NIN nije dovoljan.

Rad organizacije FemPlatz je institucionalno podržan od strane Vlade Švajcarske kroz projekat Zajedno za aktivno građansko društvo - ACT, koji sprovode Helvetas Swiss Intercooperation i Građanske inicijative.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteke Mатице српске, Нови Сад

316.774:305-055.2(497.11)

FEM platz magazin. 6 [Elektronski izvor] / izdanje pripremile Biljana Janjić, Kosana Beker i Kina Trnjaković. - Pančevo : Udruženje građanki "FemPlatz", 2022

Dostupno i na: <http://www.femplatz.org/index.php>. - Opis zasnovan na stanju na dan 10.3.2022. - Nasl. sa naslovnog ekrana.

ISBN 978-86-81614-21-1

a) Родна равноправност - Србија

COBISS.SR-ID 60386569